

ДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА «ЗАГАЛЬНЕ ЗЕМЛЕЗНАВСТВО»

Мельнічук М. М.

*кандидат географічних наук, професор, професор кафедри фізичної географії,
Волинський національний університет імені Лесі Українки м. Луцьк, Україна*

Освітній компонент «Загальне землезнавство» належить до фундаментальних дисциплін, забезпечує професійний розвиток здобувача III рівня вищої освіти та вивчення ним будови та закономірностей географічної оболонки як планетарного природного комплексу. Землезнавство вивчає закони організації, функціонування і розвитку географічної оболонки. На сучасному етапі землезнавство є інтегративним знанням про глобальне оточення людства, розглядає великомасштабні природні процеси, що визначають стан географічної оболонки і, відповідно, обумовлюють стосунки людини та природи в їх цілісності та багатогранності. В ході вивчення даного освітнього компонента бакалаври оволодіють сучасними знаннями про склад, будову, внутрішні та зовнішні взаємозв'язки та загальні закономірності функціонування та розвитку географічної оболонки.

Для освоєння освітнього компонента «Загальне землезнавство» здобувачі повинні досконало володіти знаннями з вищої математики, фізики, хімії, інформатики, філософії, геології, геоморфології, геохімії, гідрології.

Після вивчення даного освітнього компоненту майбутні географи, гідрологи, вчителі географії зможуть використовувати набуті знання при освоєнні метеорології, ландшафтознавства, екології, прикладного ландшафтознавства, фізичної географії материків та океанів, фізичної географії України, географії Волині, глобальних проблем людства, заповідної справи, раціонального використання природних ресурсів, гідрології озер та водосховищ, рекреаційної географії та ін.

Метою викладання освітнього компонента «Загальне землезнавство» - є надання здобувачам освіти фундаментальних знань з теоретичних основ сучасного землезнавства, формування поняття про географічну оболонку як цілісний планетарний природний комплекс, розуміння загальних закономірностей будови, розвитку та функціонування географічної оболонки як цілісної системи [1].

Основними завданнями освітнього компонента є:

- інтеграція знань, отриманих здобувачами освіти під час вивчення окремих фізико-географічних дисциплін;
- формування уявлення про географічну оболонку як цілісну систему;
- оволодіння фундаментальними вихідними поняттями сучасного землезнавства;
- ознайомлення з історією формування уявлень про Землю і Всесвіт;
- з'ясування парадигм та методологічних засад землезнавства;
- вивчення особливостей будови й процесів у Всесвіті та обґрунтування вирішального значення космічних впливів на процеси на Землі;
- оволодіння основами знань про Сонячну систему та Землю як планету;
- з'ясування рухів Землі та їх географічних наслідків;
- розгляд основних понять, що відображають глобальний рівень організації природи Землі;

- вивчення складу, будови та загальних закономірностей існування та розвитку географічної оболонки;
- ознайомлення із різноманітністю взаємодій суспільства і природи у географічній оболонці; пізнання закономірностей будови, динаміки і розвитку географічної оболонки для розробки системи оптимального управління процесами, що відбуваються у географічному середовищі, та раціональної організації природокористування та ін [1].

До завершення навчання здобувачі освіти набудуть такі компетентності, зокрема: інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі середньої освіти, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання і характеризується комплексністю та невизначеністю умов організації освітнього процесу в закладах середньої освіти; загальні компетентності - здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях; знання й розуміння предметної області та професійної діяльності; здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, до комунікації іноземною мовою за предметною спеціальністю; здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, аналіз та обробку інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі; здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій; фахові компетентності - здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмету; здатність забезпечувати навчання здобувачів освіти державною мовою, формувати та розвивати їх мовно-комунікативні здобувачів освіти і навички в області предметної спеціальності; здатність формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення; предметні компетентності - здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем і людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства; здатність доцільно і критично використовувати географічні та економічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами географічних явищ і соціально-економічних процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному); здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі (світу), материків і океанів, України; здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних та економічних чинників її розвитку, аналізувати й пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства України та регіону; здатність чітко й логічно відтворювати основні теорії та закони, оцінювати нові відомості й інтерпретації в контексті формування в здобувачів освіти цілісної природничо-наукової картини світу відповідно до вимог

Державних стандартів загальної середньої освіти з освітньої галузі «Природознавство» в школі [2].

За результатами навчання здобувачі освіти повинні демонструвати вміння навчати державною мовою; формувати та розвивати мовно-комунікативні уміння та навички засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; демонструвати знання основ фундаментальних і прикладних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперувати базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності; генерувати обґрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами; застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні та цифрові технології у професійній діяльності; демонструвати володіння сучасними технологіями пошуку наукової інформації для самоосвіти та застосування її у професійній діяльності [2].

Після вивчення освітнього компонента «Загальне землезнавство» здобувачі освіти отримають наступні програмні результати: знати та розуміти основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географії - предмет її дослідження, місце та зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географічної науки; пояснювати просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях; описувати основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих їхніх компонентів, класифікувати зв'язки й залежності між компонентами, знати причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них; пояснювати зміни, які відбуваються в географічному середовищі під впливом природних та антропогенних чинників, формулювати наслідки й детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства; формувати в здобувачів освіти вміння користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі, застосовувати алгоритми користування друкованою та цифровою картографічною продукцією при характеристиці окремих географічних об'єктів і територій; застосовувати базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати природно-географічні та суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати й порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії; вміти характеризувати природні регіони, ландшафти й біогеоценози, пояснювати їхні особливості та взаємозв'язки, сформовані географічним положенням й іншими географічними чинниками (зокрема під час навчальних польових практик); дотримуватись самим під час польових навчальних практик та формувати відповідальне ставлення здобувачів освіти до природи, повагу до культурних цінностей і традицій місцевого населення під час екскурсій, походів та експедицій [3].

Отже, вивчення освітнього компонента «Загальне землезнавство» має важливе значення для формування вмінь і навичок майбутніх спеціалістів у природничій галузі, зокрема в географії та науках про Землю.

Література:

1. Мельнічук М. М., Білецький Ю. В., Стельмах В. Ю. Загальне землезнавство: Методичні рекомендації до практичних занять для студентів географічного факультету за спеціальностями 106 «Географія» ОП «Географія», 103 «Науки про Землю» ОП «Гідрологія» та 014 «Середня освіта» ОП «Географія. Економіка». Луцьк, 2021. 203 с.

2. Тімець О. В. Формування фахової компетентності майбутнього вчителя географії у процесі професійної підготовки : монографія. Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань : Сочінський, 2010. 340 с.

3. Топузов О. М., Самойленко В. М., Вішнікіна Л. П. Загальна методика навчання географії. Київ : ДНВП «Картографія», 2012. 512 с.